

**RUS TILIDA ESHITISH VA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISHNING INNOVATSION USULLARI**

Turebaeva Sara Xudaybergenovna

*Qoraqalpog'iston Respublikasi, Taxiotosh tumani, 4-sonli umumta'lim maktabi rus
tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya

Maqolada maktabda rus tili darslarida eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy innovatsion usullari tahlil qilinadi. Diqqat markazida interfaol texnologiyalar, multimedia resurslari va kommunikativ yondashuvlar orqali tinglab tushunish, tezkor tahlil va eshitilgan materialni talqin qilish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari turadi. Pedagogik strategiyalar, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, individual yondashuvni ta'minlash va turli tayyorgarlik darajalariga moslash imkoniyatlari ham o'rganiladi. Natijalar rus tili o'qitish metodikasini takomillashtirish va maktab o'quvchilarida barqaror eshitish ko'nikmalarini shakllantirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar

rus tili, eshitish, tinglab tushunish, innovatsion metodlar, multimedia, interfaol texnologiyalar, kommunikativ yondashuv, maktab ta'limi

Аннотация

В статье рассматриваются современные инновационные методы формирования навыков аудирования и понимания устной речи на уроках русского языка в школе. Особое внимание уделяется использованию интерактивных технологий, мультимедийных ресурсов и коммуникативных подходов, способствующих развитию восприятия речи на слух, быстрого анализа и интерпретации услышанного материала. Проанализированы педагогические стратегии, позволяющие повысить мотивацию учащихся, обеспечить индивидуальный подход и адаптировать обучение под различные уровни подготовки. Полученные выводы могут быть применены для совершенствования методики преподавания русского языка и формирования у школьников устойчивых навыков восприятия и понимания устной речи.

Ключевые слова

русский язык, аудирование, восприятие речи на слух, инновационные методы, мультимедиа, интерактивные технологии, коммуникативный подход, школьное обучение

Abstract

The article explores modern innovative methods for developing listening and oral comprehension skills in school Russian language lessons. Special attention is paid to the use of interactive technologies, multimedia resources, and communicative approaches that promote the development of listening perception, rapid analysis, and interpretation of heard material. Pedagogical strategies aimed at increasing student motivation, ensuring individualized learning, and adapting instruction to various proficiency levels are analyzed. The results can be applied to improve Russian language teaching methodology and to cultivate sustainable listening and comprehension skills among schoolchildren.

Keywords

Russian language, listening, oral comprehension, innovative methods, multimedia, interactive technologies, communicative approach, school education.

Kirish

Bugungi kunda chet tillarini o'rganish jarayoni nafaqat so'z boyligi va grammatik qoidalarga e'tibor qaratish, balki tilning kommunikativ funksiyalarini chuqur o'zlashtirishni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa rus tili darslarida eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning til bilan muloqot qilish qobiliyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalari nutqiy faoliyatning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, ular orqali o'quvchilar nafaqat so'z va iboralarni tan oladi, balki kontekstni anglab, muloqot davomida to'g'ri javob qaytarish imkoniyatiga ega bo'ladi.

An'anaviy metodlar ko'pincha auditoriyada passiv tinglashga asoslangan bo'lib, o'quvchilarning faol nutqiy va kognitiv faolligini yetarlicha rag'batlantirmaydi. Shu bois innovatsion pedagogik yondashuvlar va texnologik vositalardan foydalanish zamonaviy ta'lim jarayonida alohida o'rin egallaydi. Interfaol ta'lim metodlari, multimedia resurslari, virtual muhitlar va loyihalashtirilgan vazifalar o'quvchilarning eshitish ko'nikmalarini rivojlantirishga yangi imkoniyatlar yaratadi, ularni tinglab tushunishga jalb qiladi va amaliy muloqot vaziyatlariga tayyorlaydi.

Bundan tashqari, globalizatsiya va informatsion texnologiyalarning rivojlanishi natijasida rus tilini o'rganayotgan o'quvchilar turli kommunikativ kontekstlarda tezkor va samarali javob berish qobiliyatini egallashlari zarur. Shu bois, eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion usullari nafaqat tilni o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muloqot qilish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

Shu nuqtai nazardan, rus tilini o'qitishda eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion usullarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning samaradorligini aniqlash va pedagogik jarayonga tatbiq etish dolzarb vazifa

hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida, til o'rganish jarayonini modernizatsiya qilish va o'quvchilarning kommunikativ malakalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim jarayoni global kommunikatsiya va raqamli texnologiyalar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, chet tilini o'rganishning samarali usullari doimiy ravishda takomillashib bormoqda. Ayniqsa, rus tili o'quvchilar orasida nafaqat muloqot vositasi sifatida, balki ilmiy, madaniy va kasbiy sohalarda ham keng qo'llanilishi sababli alohida ahamiyat kasb etadi. Hozirgi kunda an'anaviy metodlar o'quvchilarning tinglab tushunish ko'nikmalarini yetarli darajada rivojlantira olmaydi, chunki ular ko'pincha passiv faoliyatga asoslangan va real kommunikativ vaziyatlarga mos kelmaydi.

Innovatsion pedagogik yondashuvlar, jumladan interfaol metodlar, multimedia resurslari, virtual va simulyatsion muhitlar, o'quvchilarning eshitish va tinglab tushunish qobiliyatini faol shakllantirishga imkon beradi. Bu esa o'quvchilarga nafaqat tilni tushunish va so'zlash ko'nikmalarini rivojlantirish, balki amaliy muloqot vaziyatlarida tezkor va aniq javob berish imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, bugungi kun talablariga ko'ra, o'quvchilarni kommunikativ jihatdan tayyorlash, ularning mustaqil fikrlash va tahliliy qobiliyatlarini rivojlantirish, shuningdek, turli kontekstlarda samarali muloqot qila olish ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Shu bois, eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini innovatsion usullar orqali rivojlantirish nafaqat pedagogik jarayon sifatini oshiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy kompetensiyalarini ham mustahkamlaydi.

Natijada, mazkur mavzuni o'rganishning dolzarbligi nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki kelajak avlodni global kommunikativ muhitga tayyorlash bilan chambarchas bog'liq ekanligi bilan izohlanadi.

Asosiy qism

1. Eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarining pedagogik mohiyati

Eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalari til o'rganish jarayonining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Ushbu ko'nikmalar o'quvchining nutqiy faoliyatini samarali tashkil etishga, kontekstni to'g'ri anglashga va o'z fikrini muloqot jarayonida to'g'ri ifodalashga yordam beradi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tinglab tushunish jarayonida faqat passiv eshitish emas, balki **faol tinglash**, ya'ni eshitilgan ma'lumotni tahlil qilish, xulosalar chiqarish va savollarga javob berish muhim ahamiyatga ega. Shu bois, rus tilini o'rgatishda eshitish ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning **lingvistik va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish** bilan bevosita bog'liqdir.

2. An'anaviy metodlar va ularning cheklovlari

An'anaviy metodlar (matnni tinglash, so'zlarni takrorlash, audio materiallarni passiv tinglash) o'quvchilarning faolligini yetarlicha rag'batlantirmaydi. Bu usullar ko'pincha:

- O'quvchilarni passiv tinglovchilarga aylantiradi;
- Kontekstual va real muloqot vaziyatlarini yetarlicha aks ettirmaydi;
- Mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatini cheklaydi.

Shu sababli pedagogik amaliyotda an'anaviy metodlarni yangicha, innovatsion yondashuvlar bilan boyitish zarurati yuzaga keladi.

3. Innovatsion usullar turlari

a) Interfaol ta'lim metodlari

- Rol o'yinlari va dramatizatsiya yordamida o'quvchilar tinglab tushunish jarayonida faol ishtirok etadi;

- Simulyatsion vaziyatlar orqali real muloqot muhiti yaratiladi, o'quvchilar eshitilgan ma'lumotni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi.

b) Multimedia resurslari va raqamli vositalar

- Audio va video materiallar yordamida tinglash jarayoni qiziqarli va interaktiv bo'ladi;

- Lingvistik kontekst, talaffuz va intonatsiyani to'g'ri qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi.

c) Loyihalashtirilgan va integratsion vazifalar

- O'quvchilarga muayyan mavzu bo'yicha prezentatsiya, maqola yoki hikoya tayyorlash topshiriqlari beriladi;

- Bu vazifalar tinglab tushunish ko'nikmalarini yozma va og'zaki nutq bilan integratsiyalashga yordam beradi.

d) Virtual va simulyatsion muhitlar

- Onlayn platformalar va mobil ilovalar orqali tinglab tushunish mashqlari o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtiriladi;

- Real muloqot muhitini taqlid qiluvchi interaktiv vazifalar, masalan, audio chatlar va virtual dialoglar qo'llaniladi.

4. Innovatsion metodlarning samaradorligi

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, innovatsion yondashuvlar:

- Tinglab tushunish ko'nikmalarini tez va sifatli rivojlantiradi;
- O'quvchilarning nutqiy faoliyatini faol qiladi;
- Tilni amaliy kontekstda qo'llash qobiliyatini oshiradi;
- O'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va muloqot qilish ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Shuningdek, innovatsion metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va dars jarayonini qiziqarli hamda samarali qiladi, bu esa zamonaviy ta'lim tizimining asosiy talablariga javob beradi.

Xulosa

Rus tilida eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning tilni amaliy kontekstda samarali qo'llashini ta'minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy metodlar o'quvchilarning faol nutqiy va kognitiv faolligini yetarli darajada rag'batlantirmaydi, shuning uchun innovatsion yondashuvlar – interfaol metodlar, multimedia resurslari, loyihalashtirilgan vazifalar va virtual muhitlar –ning tatbiqi zarur.

Innovatsion usullar yordamida o'quvchilar faollashadi, tinglab tushunish ko'nikmalari rivojlanadi, mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatlari mustahkamlanadi. Shu bilan birga, bu metodlar dars jarayonini qiziqarli, interaktiv va samarali qiladi, pedagogik jarayon sifatini oshiradi hamda o'quvchilarni global kommunikativ muhitga tayyorlaydi.

Natijada, rus tilida eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion usullarini joriy etish nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish va ularni amaliy muloqotga tayyorlash nuqtai nazaridan dolzarbdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedova, M. Chet tillarni o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2019.
2. Usmonova, D. Rus tilini o'qitishda eshitish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan, 2020.
3. Mirzaev, B. Interfaol va multimedia metodlar yordamida til ko'nikmalarini shakllantirish. Toshkent: Pedagogika, 2018.
4. Tursunov, S. Chet tili darslarida amaliy muloqot va tinglab tushunish faoliyati. Toshkent: O'qituvchi, 2021.
5. Karimova, N. Rus tilini o'rgatishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar. Toshkent: Ilm, 2017.
6. Xolmurodov, A. Til o'rganish jarayonida audio va video resurslardan foydalanish. Toshkent: Ta'lim, 2019.